

⌘ **Kadernotitie stedelijk protocol bewonersparticipatie Rotterdam** ⌘

Opgesteld namens de Werkgroep stedelijk protocol bewonersparticipatie Rotterdam

Rotterdam, 30 januari 2009

Inhoudsopgave

1.	Probleemstelling.....	3
2.	Tien uitdagingen	5
3.	Verdere processtappen.....	9

Deze kadernotitie wordt u ter consultatie voorgelegd. Uw reactie op deze notitie kunt u tot uiterlijk 30 maart 2009 richten aan stadsprotocol@bsd.rotterdam.nl.

Ook kunt u uw reactie via de post aanleveren aan:
Dhr. Wim Reijnierse
Bestuursdienst Rotterdam
Postbus 70012
3000 KP Rotterdam

Aanleiding

In de zomer van 2008 is door de wethouder Karakus (Wonen en Ruimtelijke Ordening) een brief gestuurd aan de commissie FIBS. Daarin wordt geconstateerd dat rond het thema bewonersparticipatie verschillende verwachtingen leven over de mate van betrokkenheid van bewoners en omwonenden in het proces van ruimtelijke veranderingen. In de brief wordt het voornemen geuit tot het opstellen van een "stedelijk protocol bewonersparticipatie". Dit omdat er een brede behoefte bestaat aan de verduidelijking van de positie en de rol van bewoners, winkeliers en andere belanghebbenden in de omgeving. Geconstateerd wordt dat er richtlijnen zijn voor de inrichting van het sociale proces, en dat de uitvoering van deze richtlijnen een gedeelde verantwoordelijkheid is van verschillende actoren. De wethouder heeft een werkgroep vervolgens gevraagd een brede discussie te voeren over de vraag "wat is goede bewonersparticipatie bij bouwprojecten en herstructurering?", en te onderzoeken welke (nadere) afspraken te maken zijn om de betrokkenheid van bewoners en belanghebbenden op een breed aanvaarde manier te verankeren in het plan- en besluitvormingsproces van ruimtelijke projecten.

Bewonersparticipatie definiëren wij als:
het tijdig betrekken van bewoners en belanghebbenden bij veranderingen in hun woonomgeving¹.

De ontwikkeling van een stedelijk protocol bewonersparticipatie vindt de komende maanden plaats door middel van een interactief proces met de *key-stakeholders* in het veld.

¹ Hiermee wordt aangesloten bij de definitie van de ministeries van VROM en VWS in hun publicatie *De zeven uitdagingen van bewonersparticipatie in herstructureringsoperaties: een handreiking voor uitvoerende professionals* (Engbersen e.a., Den Haag, 2004).

In de werkgroep nemen vertegenwoordigers deel van de “gouden driehoek” van bewonersparticipatie: bewoners, overheid en ontwikkelende partijen. In de werkgroep zijn de volgende partijen vertegenwoordigd:

Perspectief overheid:

- De gemeente Rotterdam (BSD, dS+V en OBR);
- Deelgemeente Feyenoord;
- Deelgemeente Noord
- Ministerie VROM.

Perspectief ontwikkelende partijen:

- AM Vastgoed;
- RaboBouwfonds;
- Woonstad;
- Woonbron.

Perspectief bewoners:

- Bewoners en Ontwikkelings Organisatie 's-Gravendijkwal;
- Vereniging Bewonersraden Hoogvliet;
- SONOR opbouwwerk;
- Kamer van Koophandel.

De werkgroep opereert als autonoom overlegorgaan, d.w.z. de “mening” van de werkgroep is de uitkomst van consensus binnen de werkgroep en vertegenwoordigt niet noodzakelijk de mening van de deelnemende organisaties. De leden kunnen zonder last of ruggespraak werken. De werkgroep stelt zichzelf als opdracht een bijdrage te leveren aan het verbeteren van de praktijk van bewonersparticipatie door, na consultatie van relevante partijen in de stad, een protocol voor bewonersparticipatie op te stellen.

De werkgroep is de afgelopen maanden verschillende malen bijeen geweest. In de vormende fase hebben enerzijds enkele wisselingen en uitbreidingen plaats gevonden, anderzijds heeft een diepgaande discussie plaats gevonden over de opdracht en werkwijze van de werkgroep zelf. Dat is één van de redenen dat het enige tijd heeft geduurd, voordat deze eerste kadernotitie het daglicht kon zien. Daarnaast vormde het ontbreken van voldoende beschikbare praktijkvoorbeelden (evaluaties van bewonersparticipatie-projecten) een belemmering voor de voortgang als modus voor het gesprek.

In het eerste hoofdstuk wordt de probleemstelling kort toegelicht. Daarnaast worden enkele kaders gegevens waarbinnen het protocol moet worden gezien. Hoofdstuk 2 bevat een weerslag van een *quick scan* van de dilemma's en uitdagingen die spelen in het complexe veld van bewonersparticipatie. De aldaar genoemde punten vormen een belangrijk uitgangspunt voor het verdere traject. Hoe dat traject eruit ziet wordt beschreven in het derde en laatste hoofdstuk.

Het onderwerp bewonersparticipatie staat momenteel in de schijnwerpers van de politiek.

Gemeentelijk | de moties *Oosterhoff* en *Simons*, door de gemeenteraad in 2006 resp. 2007 aangenomen, roepen het college op om de gemeenteraad en zijn commissies vroegtijdig te informeren over bouwplannen waarvoor een voorbereidingsbesluit noodzakelijk is. Bovendien dient in deze gevallen een voorstel te worden gedaan over de wijze waarop aan de informatiebehoefte kan worden gedaan om de bewoners tijdig bij bouwplannen te betrekken. Met deelgemeenten is in dit kader de afspraak gemaakt dat er geïnformeerd wordt over een project op het moment dat er een bestuurlijk voornemen is om het project mogelijk te maken, dus in een vroegtijdig stadium. Voor wat betreft de informatie aan de burgers worden er twee folders gemaakt, over respectievelijk bouwplannen en bestemmingsplannen. Deze folders zijn gereed en zullen beschikbaar worden gesteld via het City Informatie Centrum, de Stadswinkels en het internet.

Landelijk | eind januari 2009 is de motie van kamerleden *Depla* en *Ortega-Martijn* aangenomen door de Tweede Kamer. Hierin wordt opgeroepen tot het opnemen van een lokaal handvest bij sloop en renovatie in het Besluit Beheer Sociale Huurwoningen. In een dergelijk handvest moeten afspraken gemaakt worden over de manier waarop bewoners worden betrokken bij het maken van herstructureringsplannen. Daarnaast wordt in het handvest geregeld dat bewoners het recht krijgen op een deskundige die een *second opinion* geeft over de sloop- of herstructureringsplannen. Bovendien wordt opgeroepen zaken te regelen als het recht op terugkeer in dezelfde buurt, het recht op betaalbaarheid van de vervangende woning en de demping van de huurverhoging.

1. Probleemstelling

De Rotterdamse stadsbewoner heeft in zijn publieke gedaante vele rollen. Zonder uitpuittend te zijn treedt hij op als burger van de stad Rotterdam, als actief stemgerechtigde, als belastingbetaler, als consument en klant voor het lokale bedrijfsleven, als bewoner van wijken en buurten, als gebruiker van publieke voorzieningen, als woningeigenaar en als huurder van particulieren en woningcorporaties. Al deze rollen brengen rechten en verantwoordelijkheden met zich mee. Een aantrekkelijke woonstad maakt een stadsbestuur namelijk niet alleen, daarvoor is inspraak en medewerking van vele partijen nodig. Partijen die een gezamenlijke betrokkenheid voelen voor de stad Rotterdam en haar ontwikkeling. Enerzijds betekent dit dat (toekomstige) bewoners in gezamenlijkheid de verantwoordelijkheid nemen om zorg te dragen voor hun directe leefomgeving. Anderzijds betekent dit dat de lokale overheid en de ontwikkelende partijen deze mensen de ruimte bieden om die verantwoordelijkheid ook daadwerkelijk invulling te geven. En of het nu gaat om informeren, meedenken of meebeslissen, uiteindelijk draait het om drie sleutelwoorden; *transparantie, verantwoordelijkheid en wederkerigheid*.

In de bijeenkomsten van de werkgroep is geconstateerd dat er weliswaar veel handboeken en richtlijnen zijn over de manier waarop bewoners- en stakeholdersparticipatie kan worden opgezet, daadwerkelijke praktijkvoorbeelden (evaluaties) zijn er nauwelijks. Het is met andere woorden geen goed gebruik, dat de lessen die getrokken kunnen worden uit al dan niet succesvolle trajecten worden beschreven en gepubliceerd, uitzonderingen als Nieuw-Crooswijk en Centraal Station² daargelaten. Discussies over wat "goede" bewonersparticipatie is hebben daardoor vaak een abstract karakter en weerspiegelen eerder de belangentegenstellingen van partijen, dan dat ze leiden tot concrete en gedragen oplossingen. De werkgroep vindt het daarom van belang dat dergelijke trajecten op een onafhankelijke manier worden beschreven, waarbij bovendien aandacht is voor de precieze spanningen die bij de vormgeving van bewonersparticipatie spelen. In dit kader wordt dan ook een tiental uitdagingen geformuleerd die agenderend zijn voor de consultatieronde langs verschillende partijen.

Met de consultatieronde beogen de participanten van de ruimtelijke ontwikkelingen in de stad Rotterdam duidelijkheid te scheppen omtrent de rol en de positie van de verschillende belanghebbenden in verschillende situaties. Het hieruit volgende stedelijk protocol bewonersparticipatie Rotterdam is daarmee een door de partijen gezamenlijk onderschreven set uitgangspunten voor kwalitatief goede bewonersparticipatie, waarvan de uiteindelijke aanpak en uitwerking een kwestie van op de betreffende situatie geënt maatwerk is.

Voor de consultatieronde wordt het volgende begrippenkader gehanteerd:

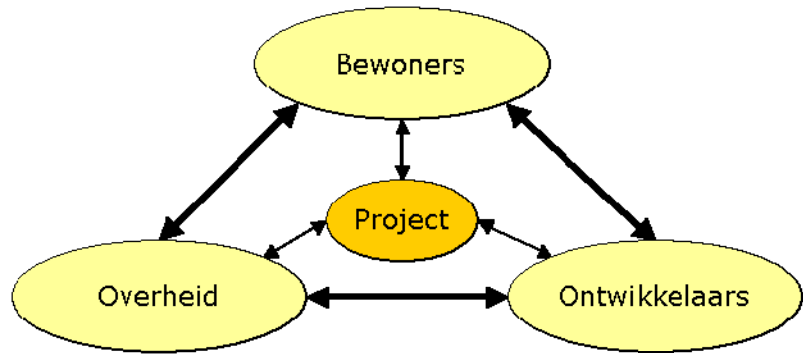
- i. Het protocol handelt over bewonersparticipatie, en niet over burgerparticipatie. Dit laatste is veel breder en kan gaan over een veelheid van onderwerpen en beleidsterreinen. Een stedelijk protocol bewonersparticipatie Rotterdam spreekt de

² *Burgerparticipatie in Rotterdam* (Edwards en Schaap, Rotterdam, 2006).

burger aan als (zittende of toekomstige) bewoner. De participatie slaat dan ook op die rol en heeft direct te maken met de woning en de woonomgeving.

- ii. De focus is gericht op de ruimtelijke projecten in het kader van een gebiedsontwikkeling, zoals bouwprojecten en herstructureringsopgaven binnen de stad Rotterdam. Het gaat om ingrepen in de directe ruimtelijke omgeving van bewoners en omwonenden, ondernemers en winkeliers en andere belanghebbenden. Meestal zijn bouwprojecten het initiatief van ontwikkelende partijen en/of overheden. Daarnaast wordt aandacht geschonken aan ruimtelijke plannen die het initiatief zijn van bewoners zelf.

- iii. Er wordt uitgegaan van een "gouden driehoek" van partners die een primaire rol spelen in de genoemde ontwikkelingen: bewoners (waaronder ook begrepen bewonersgroepen, huurdercomités, bewonersorganisaties, en daar gevestigde winkeliers, ondernemers en instellingen), ontwikkelaars

Figuur: de "gouden driehoek" van bewonersparticipatie

(commerciële ontwikkelaars en woningcorporaties) en de overheid (de gemeente en/of de deelgemeenten en hun (deel)raadsleden). Zoals de bijgaande figuur aangeeft hebben deze drie partijen een eigenstandige relatie met ieder van de andere partijen. Daarnaast is er uiteraard een specifieke dynamiek tussen de drie partijen onderling bij ontwikkelingen in de woning en de woonomgeving, in het figuur kortweg "project" genaamd. Het principe van de "gouden driehoek" is de drager voor het stedelijke protocol: in plaats van koudwatervrees om met 'de andere partij' samen te werken, moet het stedelijk protocol bijdragen aan een mentaliteit dat voor alle partners een meerwaarde te behalen is.

- iv. Vigerende wet- en regelgeving is uiteraard de basis onder de participatie van bewoners bij projecten. Ondanks dat het in de consultatieronde vooral gaat over de wijze waarop betrokkenen te werk gaan en niet over de wet- en regelgeving, is het goed de betreffende regelgeving hier te noemen:

- De nieuwe Wet ruimtelijke ordening.
- Wet op het overleg huurders en verhuurder.
- Besluit Beheer Sociale Huursector (BBSH).
- Herhuisvestingregels op grond van de Huisvestingswet.
- Het Burgerlijk Wetboek t.a.v. huurbescherming en -beëindiging.
- De Leegstandwet m.b.t. tijdelijke verhuur.
- De Wet op het overleg huurders verhuurder t.a.v. collectieve rechten van (georganiseerde) huurders.
- Het eigendomsrecht, zoals dit is verankerd in het Burgerlijk Wetboek, m.b.t. de individuele rechten van eigenaar-bewoners.
- Het Appartementsrecht (Burgerlijk Wetboek) en de Vereniging van Eigenaren t.a.v. gemeenschappelijke belangen van eigenaren van appartementen.

- v. Er bestaan allerlei definities over projecten en hun faseringen. Wij gaan uit van de Rotterdamse Standaard voor projectmatig werken. In de Rotterdamse Standaard worden duidelijke afspraken gemaakt omtrent projectorganisatie, fasering en

procedures. Omdat deze standaard uitdrukkelijk geïntegreerd gaat worden in de wijze waarop de gemeente samen met haar partners (grootschalige) projecten aan gaat pakken, wordt hier met dit protocol op aangesloten. De projectfasering ziet er als volgt uit:

- Initiatief;
- Voorbereiding;
- Besluitvorming;
- Uitvoering;
- Beheer.

2. Tien uitdagingen

Wie in Google het lemma “bewonersparticipatie” intypt, krijgt ruim 40.000 hits en dat groeit met de dag. Nu kunnen uit dit soort gegevens natuurlijk allerlei conclusies getrokken worden. Voor ons is echter belangrijk te constateren dat bewonersparticipatie inmiddels een instrument is dat een brede toepassing kent, waardoor wij dankbaar op de schouders van onze voorgangers en partners kunnen gaan staan. Het genereren van *best practices* en *lessons learned* is daarom een wezenlijk onderdeel van onze aanpak om te komen tot een stedelijk protocol bewonersparticipatie Rotterdam (zie hiervoor ook de website die in het kader van dit project is opgericht, waarover later meer). Naast *best practices* is in dit hoofdstuk tevens gebruik gemaakt van de ruime ervaring van de leden uit de werkgroep. In de eerder genoemde werksessie heeft de werkgroep een uitgebreide lijst met knelpunten gegenereerd die voor een belangrijk deel in dit hoofdstuk zijn verwerkt. In totaal formuleren wij tien uitdagingen die het hoofd moeten worden geboden om bewonersparticipatie zinvol te laten zijn. Het zijn deze uitdagingen die wij als input zien voor de consultatieronde die volgt.

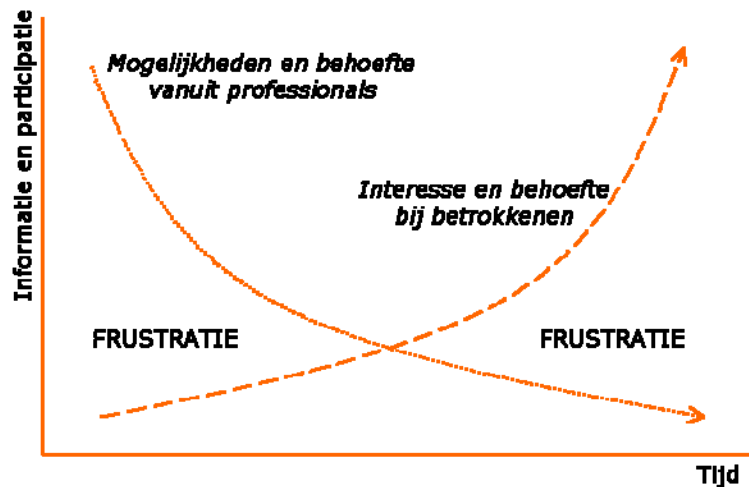
- 1e. **Hoe vroeg is vroeg** | de eerste uitdaging die wij hier noemen vangen wij onder het kopje “hoe vroeg is vroeg”. Er bestaat een brede consensus over het ideaal dat het voor alle partijen verstandig is elkaar in een zo vroeg mogelijk stadium te informeren over plannen die er zijn om met bepaalde gebieden aan de slag te gaan. Er is echter een stadium waarin er hooguit sprake is van ideevorming; de fase waarin er nog geen sprake is van plannen, laat staan van een project. Het informeren van bij voorbeeld bewoners zou in zo'n stadium voor veel onrust kunnen zorgen, terwijl plannen uiteindelijk wellicht helemaal niet doorgaan. Het te laat of helemaal niet informeren van bewoners levert voor veel betrokkenen echter een onbevredigend gevoel op. Het vinden van een goede balans hierin is een belangrijk punt van verdere discussie, waarbij rekening moet worden gehouden met de vaak ongelijke informatiepositie van bewoners enerzijds en professionals (bij gemeente en marktpartijen) anderzijds.
- 2e. **Sociale structuren** | een zinvol traject van bewonersparticipatie staat of valt met het betrekken van een zo breed mogelijk palet aan betrokkenen. Dit betekent dat partijen elkaar moeten kennen en elkaar moeten kunnen vinden. Dit vergt langdurige investeringen van tijd en menskracht in het opbouwen van sociale netwerken. Dergelijke investeringen zijn niet vanzelfsprekend. Het opbouwen van een vertrouwensband is hierin bovendien van groot belang.
- 3e. **Stedelijk versus lokaal** | een stad als Rotterdam heeft ambities, zoals vervat in de Woonvisie en de Stadsvisie. Deze lange termijn visies worden vastgesteld door de gemeenteraad. Ditzelfde geldt voor projectontwikkelaars en woningcorporaties, die eveneens visies ontwikkelen en lange termijn plannen maken. Dergelijke visies overstijgen de grenzen van wijken en buurten. Dit betekent dat ontwikkelingen van wijken en buurten altijd plaats vinden in omvattende (beleids)kaders van overheden – zoals o.a. de Rotterdamse Stijl (voor de inrichting van buitenruimten), bestemmingsplannen en de Welstandsnota –, waarop de directe invloed van individuele burgers beperkt is. Tegelijkertijd hebben overheden en ontwikkelaars

rekening te houden met wensen van bewoners als het gaat om het bouwen in en herstructureren van specifieke wijken. Het voorbij gaan hieraan miskent de dynamiek, de kracht en de onmisbaarheid van de lokale gemeenschap om van de wijk een leefbare wijk te maken. Bewoners immers zijn de ervaringsdeskundigen bij uitstek als het gaat om de woon- en leefomgeving. Het is een uitdaging om gebruik te maken van de rol van bewoners als co-producent bij gebiedsontwikkeling. Het is een uitdaging om, met name bij ingrijpende projecten gericht op herstructurering van een wijk, een juiste balans te vinden tussen de beleidsdoelen voor de lange termijn en de bewoners als direct belanghebbenden, die meer gericht zijn op de korte termijn. Bij stedelijke vernieuwing gaat het, afhankelijk van de fasering, bij de invulling van betrokkenheid bij het sociaal-fysieke proces om verschillende vraagstukken, zoals of, hoeveel en wanneer er sloop plaatsvindt, hoe afspraken worden gemaakt over herhuisvesting, terugkeer enzovoorts. Het is precies in die spanning – tussen stedelijke opgave en lokale wensen, tussen wat nodig is en wat mogelijk is, tussen bedrijfsbelang en bewonersbelang – dat de balans gevonden moet worden om van bewonersparticipatie een succesvol en zinvol instrument te maken.

- 4e. **De participatieparadox** | een volgende uitdaging heeft meer met het proces van bewonersparticipatie te maken en wordt vaak de participatieparadox genoemd. Deze paradox is ontleend aan de praktijk en ontstaat als volgt. Met de beste bedoelingen organiseren professionals (van een marktpartij of (deel)gemeente) aan het begin van een planproces inloop-, inspraak- of informatieavonden,

maar constateren vaak dat hier een helaas weinig bewoners op af komen, terwijl in die fase de mogelijkheden om invloed te hebben maximaal zijn. Van de andere kant blijkt uit de praktijk, dat bewoners en belanghebbenden actief worden in de fase dat een projectplan in uitvoering gaat en de mogelijkheid om nog invloed uit te oefenen op het plan dan

minimaal zijn geworden. In beide situaties is sprake van onvrede tussen professionals en bewoners/belanghebbenden. Alle partijen hebben er belang bij deze participatieparadox te vermijden, ofwel te voorkomen. De crux van dit proces betreft de verschillende verwachtingen waarmee de participanten het proces instappen. Terwijl professionals er vaak op uit zijn om informatie en betrokkenheid "op te halen", gaan bewoners en andere belanghebbende er vaak van uit dat zij komen om "invloed uit te oefenen". Het management van deze verwachtingen is des te belangrijker om teleurstellingen tijdens het proces – of achteraf – te voorkomen. De uitdaging is om voor elke projectfase apart (zie hiervoor) te formuleren wat de rol van (zittende en/of toekomstige) bewoners is. Per fase moet daarnaast duidelijk zijn, welke partij verantwoordelijk is voor het organiseren van de betrokkenheid van bewoners en de informatievoorziening, voor de besluitvorming en voor het bewaken van eerder gemaakte afspraken.

Figuur: de participatieparadox in beeld

- 5e. **Representativiteit en diversiteit** | net als in veel (sociale) processen geldt ook bij bewonersparticipatie de zogenaamde 80/20-regel. De praktijk leert dat het vaak een zeer kleine groep bewoners is – soms geksterend de “burgemeesters van de wijk” genoemd – die zeer actief is in de participatietrajecten die worden opgestart. Zolang deze kleine groep een zekere mate van representativiteit heeft en kan bogen op een breed draagvlak onder de eigenlijk doelgroep is dit niet problematisch. Sterker nog; voor de trekkers van het participatie traject is dit een groot voordeel in termen van effectiviteit en efficiëntie. Van representativiteit en draagvlak is echter lang niet altijd sprake. Op die momenten is het van belang hier aandacht aan te schenken, om later niet voor verrassingen te komen staan. Daarbij is het bovendien de uitdaging om (actief!) die doelgroepen op te zoeken die niet gewend zijn hun mening te geven omtrent dit soort zaken. Zo kan ook meer rekening worden gehouden met de diversiteit van de doelgroepen en met de kwaliteit van de inspraak. Juist een stad als Rotterdam kenmerkt zich namelijk door een grote culturele diversiteit die tot uitdrukking komt in verschillende leefstijlen en burgerschapsstijlen.
- 6e. **Proportionaliteit** | een volgende belangrijke uitdaging sluit aan op de vorige en kunnen we vervatten onder het kopje proportionaliteit. Bewonersparticipatie komt in soorten en maten; het kan gaan om een eenmalige inspraakavond, maar het kan ook gaan om een langdurig traject van gefaseerde ontwikkeling waarbij in iedere fase weer om tafel wordt gegaan met bewoners om meningen te peilen en die ook een zware rol in het proces te laten spelen. Het is raadzaam de zwaarte van het traject aan te laten sluiten op de zwaarte van de fysieke ingrepen die ontwikkelaars voornemens zijn. Het is daarbij ook van belang – de vorige uitdaging indachtig – proportioneel aandacht te geven aan de verschillende doelgroepen, ongeacht de mate waarin zij zich weten te roeren in het al dan niet georganiseerde publieke debat.
- 7e. **Flexibiliteit in de aanpak** | deze uitdaging betreft de mate waarin het proces van informatie en participatie wordt gestuurd en de mate waarin ruimte wordt gelaten voor individuele bijdragen vanuit de wijk. De ervaring leert dat het verloop van een participatietrajecten, zowel het succes van de initiatiefnemers als het succes van tegenstanders, sterk afhangt van krachtige individuen in de wijk – ook wel *everyday makers* genaamd –. Enerzijds kan gebruik worden gemaakt van deze mensen, waarvoor een flexibele aanpak nodig is. Anderzijds moet gewaakt worden dat het traject te veel afhangt van enkele individuen waarvan representativiteit en draagvlak op zijn minst discutabel zijn. Daarom moet eveneens vastgehouden worden aan de lijnen die aan het begin van het traject uit worden gezet. Met andere woorden: er moet maximale flexibiliteit in worden gebouwd, zonder de primaire regie op het proces uit handen te geven. Vanuit de werkgroep wordt hierbij bovendien de uitdrukkelijke aantekening gemaakt dat een succesvol participatietraject staat of valt met duidelijke politieke keuzes en een (langdurige) consistentie van beleid.
- 8e. **Heldere taal spreken** | sommige professionals (bij de gemeente en marktpartijen) verzuimen duidelijke, begrijpelijke taal te spreken in de communicatie naar bewoners en andere belanghebbenden. Herstructureringsplannen, RO-procedures enz. zijn inderdaad meestal complex en technisch ingewikkeld. De uitdaging bij activiteiten omtrent bewonersparticipatie is om de voorgenomen plannen en hun consequenties concreet en begrijpelijk te maken en als zodanig te communiceren. Daarnaast is het in dit opzicht belangrijk dat bewoners professioneel ondersteund worden, indien zij niet beschikken over voldoende vaardigheden om de plannen te beoordelen en hun mening te formuleren. De andere kant van de medaille kan overigens zijn dat bewoners soms beter op de hoogte van zaken zijn dan

professionals denken. De uitdaging is juist ook gebruik te maken van die kennis ten behoeve van het proces.

- 9e. **Permanente en eerlijke feedback** | goede bewonersparticipatie is een zogenaamd responsief proces. Dat betekent dat alle partijen een verantwoordelijkheid hebben te reageren op vragen van andere partijen, bij voorkeur zonder al te veel vertraging. Dit geldt ook op momenten dat er niets te communiceren valt – dan zou dat de boodschap kunnen zijn – en het geldt bijvoorbeeld ook voor ogenschijnlijk onbelangrijke (kleine) zaken. In de besprekingen van de werkgroep is dit punt uitdrukkelijk naar voren gekomen. Het gebeurt namelijk nogal

Figuur: "still" van de website over bewonersparticipatie in Rotterdam

eens dat er met bewoners afspraken over zaken worden gemaakt die in een later stadium "op de tekentafel" om de één of andere reden sneuvelen. Niet alleen is feedback hierover erg belangrijk, het is ook belangrijk te beseffen dat juist kleine zaken, als de kleur van prullenbakken of een bepaalde muurschildering, voor bewoners van groot belang zijn. Bovendien is het belangrijk dat er eerlijk wordt gecommuniceerd. Dus als er bij voorbeeld iets vanuit beleidsmatig oogpunt onmogelijk is, verdient het aanbeveling dit helder te communiceren. Dat kan pijnlijk zijn, maar in dit opzicht maken zachte heelmeeesters stinkende wonden. Het is in ditzelfde kader overigens ook van belang dat de rol van bewoners in iedere fase van het communicatie- en participatietraject helder (en vaak anders) is.

- 10e. **Contact of contract** | de werkgroep doet in deze kadernotitie geen uitspraak over hoe een stedelijk protocol er uit zou moeten zien. Immers, pas na de consultatiefase zal een scherper beeld ontstaan over de knelpunten in de praktijk van bewoners- en belanghebbendenparticipatie en over de oplossingsrichting. Welke oplossingen ook worden bedacht, de uitdaging is te zorgen voor een stevige verankering in het verkeer tussen de partners in de "gouden driehoek". In welke vorm zou het protocol het best werken in de praktijk? Hoe kan het protocol de partners helpen elkaar te herinneren aan de gemaakte afspraken?

3. Verdere processtappen

Om het stedelijk protocol bewonersparticipatie Rotterdam op een kwalitatieve manier vorm te geven, worden de komende maanden de volgende activiteiten uitgevoerd:

1. Kadernotitie | onderhavig.
2. Consultatiefase | in deze fase worden verschillende doelgroepen breder geconsulteerd over het stedelijk protocol bewonersparticipatie Rotterdam. De werkgroep inventariseert wat de behoeften en ideeën op dit vlak zijn en hoe daar op een realistische en praktisch uitvoerbare wijze aan tegemoet kan worden gekomen. De consultatie bestaat uit twee delen:
 - ☑ Schriftelijke feedback: de werkgroep stuurt de kadernotitie naar diverse organisaties voor een schriftelijke reactie:
 - Rotterdamse corporaties afzonderlijk en de Maaskoepel;
 - ontwikkelaars afzonderlijk en de NEPROM;
 - bewonersorganisaties (volgens opgave deelgemeenten), stedelijke bewonersorganisaties zoals o.a. SBR, RIA, huurdersplatform, en organisaties voor specifieke doelgroepen zoals RJR, MEE Rotterdam, Pluspunt, e.v.a.;
 - organisaties voor opbouwwerk (volgens opgave deelgemeenten);
 - winkeliersverenigingen (volgens opgave KvK);
 - deelgemeenten;
 - gemeente (dSV, OBR, GW, Commissie FIBS).
 - ☑ Stadsgesprekken: de werkgroep vraagt Stichting Lokaal enkele stadsgesprekken organiseren met de volgende formule:
 1. duidelijk thema, voorbereid door de werkgroep;
 2. inleider/expert;
 3. paneldiscussie (3-5 genodigde panelleden) o.l.v. ervaren gespreksleider;
 5. gelegenheid voor vragen/ reacties uit publiek;
 6. gedegen verslaglegging, impressie en conclusies publiceren via de website.

De werkgroep streeft ernaar ingekomen schriftelijke reacties en de uitkomsten van de stadsgesprekken in een aparte rapportage te bundelen ter afronding van de consultatiefase. Deze tussenrapportage wordt verzonden naar de indieners en geplaatst op de website (zie hierna).

Aparte vermelding in het kader van het plan van aanpak verdient de website die in het kader van dit project op verzoek van de gemeente Rotterdam is ontworpen door KEI, het landelijke Kenniscentrum voor Stedelijke Vernieuwing.

De website voor het project is www.kei-centrum.nl/participatieinrotterdam

Via www.kei-centrum.nl/participatieinrotterdam zal de werkgroep allerhande informatie ontsluiten over zaken die te maken hebben met bewonersparticipatie in Rotterdam. De website biedt de mogelijkheid voor Rotterdammers om een reactieformulier te sturen aan de werkgroep.

3. Conceptprotocol | na de consultatiefase wordt door de werkgroep een conceptprotocol opgesteld waarin de belangrijkste bevindingen worden meegenomen.
4. KEI-atelier | het conceptprotocol wordt getoetst door een gemengd gezelschap van deskundigen in een atelier dat georganiseerd wordt door het KEI – Kenniscentrum voor Stedelijke Vernieuwing.
5. Definitief protocol | op basis van de uitkomsten van het KEI-atelier wordt het definitieve protocol opgesteld.
6. Presentatie

Op dit moment is nog onbekend hoe de presentatie plaats gaat vinden. Dit hangt mede samen met de vorm en de status die het protocol krijgt. Zie uitdaging 10.

7. Borging | uiteindelijk moet het protocol zodanig worden geborgd dat het gebruik ervan wordt gestimuleerd en gefaciliteerd. Hiervoor zal de werkgroep een aanbeveling doen.

De planning van één en ander is als volgt:

	2008	2009							
	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug
Kadernotitie									
Consultatiefase									
Conceptprotocol									
KEI-atelier									
Definitief protocol									
Presentatie									
Borging									